

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

-Rezime¹-

Analiza medijskog sektora u Crnoj Gori sa preporukama za usklađivanje sa standardima Savjeta Evrope i Evropske unije

izvještaj pripremili

Tanja Kerševan Smokvina (ured.)

Jean-François Furnémont

Marc Janssen

Dunja Mijatović

Jelena Surčulija Milojević

Snežana Trpevska

29. decembar 2017. godine

¹ Integralna verzija Analize će nakon javnog predstavljanja biti dostupna u pdf formatu, na internet stranicama:

- Savjeta Evrope: <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/co-operation-activities>
- Programske kancelarije Savjeta Evrope u Podgorici: www.coe.int/podgorica
- Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori: <http://www.delimne.ec.europa.eu>

Rezime

Analiza medijskog sektora u Crnoj Gori ima za cilj da doprinese razvoju i sprovođenju medijske politike koja promoviše i omogućava slobodu izražavanja i slobodu medija u Crnoj Gori. Ključna svrha ovog istraživanja je da Crnoj Gori pruži konkretnu i korisnu podršku u pripremi Nacionalnog akcionog plana za politiku audio-vizuelnog medijskog sektora, predlažući mjere potrebne za detaljno ocjenjivanje postojećih medijskih instrumenata i praksi u kontekstu procesa evropskih integracija Crne Gore.

Istraživanje je otkrilo slabo i polarizovano medijsko tržište sa visokim stepenom državne intervencije i političkog paralelizma, nedosljednim pravnim i institucionalnim okvirom sa preprekama punoj nezavisnosti i efikasnosti regulatora, fragmentiranom samoregulacijom, rizicima vezanim za integritet i bezbjednost novinara, kao i odstupanjima od načela slobode izražavanja na internetu.

Posljednjih dana 2017. godine, u završnoj fazi izrade ovog izvještaja,² objavljeno je da je Skupština razriješila jednog od najaktivnijih članova Savjeta RTCG-a i zamijenila ga poznatim bivšim funkcionerom stranke na vlasti. Ovo razrješenje uslijedilo je nakon niza razrješenja, prije isteka vremena na koje su imenovani, ne samo članova Savjeta RTCG-a, već i člana Savjeta AEM-a. Imajući u vidu njihov obim i način na koji su izvršeni, ovim potezima ozbiljno se dovodi u pitanje nezavisnost i nacionalnog javnog medijskog servisa i nacionalnog regulatornog organa.

Kako bi se obezbijedilo poboljšanje medijskih politika, propisa i praksi u korist građana Crne Gore, potrebna je snažna posvećenost državnih organa pravnoj tekovini EU i standardima Savjeta Evrope. Umjesto pogoršanja već postignutog nivoa usklađivanja i pogoršanja prakse prema medijima i organima upravljanja, država bi trebalo da ubrza i olakša reforme na koordiniran i odgovoran način.

Da bi se poboljšala zakonska koherentnost, predvidljivost i sigurnost, ojačalo sprovođenje i primjena zakona, povećala transparentnost finansiranja medija i vlasništva nad medijima, obezbijedili uslovi za potpunu transformaciju RTCG-a u javni medijski servis, kao i aktivno istakla i podstakla sloboda izražavanja i medija, potrebni su konstantni naponi.

Osnovni podaci o projektu

Istraživanje je predložila Evropska komisija (EK) i sprovedeno je kroz zajednički program Savjeta Evrope (SE) i Evropske unije (EU) "Jačanje pravosudne ekspertize o slobodi izražavanja i medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)", u period od avgusta 2017. do januara 2018. Opšti cilj JUFREX-a, trogodišnjeg regionalnog projekta koji se sprovodi u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Srbiji, "Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji" i na Kosovu*,³ je promovisanje slobode izražavanja i slobode medija u skladu sa standardima Savjeta Evrope.

U svrhu istraživanja, Savjet Evrope je formirao tim međunarodnih eksperata, izabranih na javnom tenderu u julu 2017. godine, sa mandatom da do kraja januara 2018. godine obave i završe istraživanje medijskog sektora.

² Krajnji datum koji je obuhvaćen izvještajem je posljednji radni dan 2017. godine, to jeste 29. decembar 2017. godine.

³ Ova oznaka ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1244/99 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde (MSP) o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Ekspertski tim činili su Tanja Kerševan Smokvina (koordinator tima i urednik izvještaja), Jean-François Furnémont, Marc Janssen, Dunja Mijatović, Jelena Surčulija Milojević, i Snežana Trpevska (po abecednom redu).

Njihov doprinos zasniva se na kvalitativnim i kvantitativnim dokazima i pruža sveobuhvatnu ocjenu glavnih oblasti i pitanja koja se odnose na medijski sektor u Crnoj Gori, odnosno tržišni, pravni i institucionalni okvir, javne medijske servise (JMS), digitalne posrednike, šeme državne pomoći i podrške, vlasništva nad medijima i medijske koncentracije, novinarstvo, samoregulaciju, medijsku pismenost i autorska prava.

Nalazi i predlozi

U nastavku ovog teksta nalazi se kratak pregled ključnih nalaza istraživanja koji nije iscrpan, i u kojem je navedeno na koji bi način zakonodavstvo koje se odnosi na sektor medija trebalo da se razvija i na koji bi način odgovorne institucije trebalo da riješe najveće izazove u odabranim oblastima. Za pregled ključnih preporuka, koje se odnose na različite grupe zainteresovanih strana, upućujemo čitaoca na Preporuke na kraju izvještaja.

TRŽIŠTE

Na malo i jedva održivo crnogorsko tržište medija, naročito zbog tako velikog broja medija prisutnih u Crnoj Gori, utiče jaka konkurencija iz susjednih zemalja i oštra polarizacija medija duž linije "biti blizak" vladi ili opoziciji. Ova polarizacija ima za rezultat prilično neprijateljske odnose ne samo između pro-opozicionih medija i državnih organa, već i između aktera na tržištu iz različitih djelova (političkog) spektra i onemogućava preduzimanje zajedničkih koraka radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva.

Jedan od najkritičnijih elemenata koji doprinosi konstantnom pogoršanju stanja, što potvrđuju i sve lošiji rezultati indeksa održivosti medija (Bojović 2017), je netransparentno javno finansiranje medija.

Bilo kakva prethodna (*ex-ante*) ograničenja broja medijskih kuća na tržištu, kako je predložio dio aktera na tržištu, bila bi neopravdana u smislu slobode izražavanja i ometala bi razvoj potencijalnih inovativnih preduzeća. Ono što se čini još problematičnijim je da, kada se ovi akteri nalaze na tržištu a, očigledno nisu profitabilni, država naknadno (*ex-post*) uspostavlja nekoliko formalnih ili neformalnih sistema koji omogućavaju nekim od ovih medija da vještački opstanu, kao što je otpis dugovanja koje imaju prema različitim državnim organima i preduzećima u državnom vlasništvu ili je prema njima neopravdano velikodušna u smislu oglašavanja institucija javnog sektora ili drugih programa javne podrške.

Mehanizmi finansiranja se ne bi trebali koristiti za podršku "pro-vladinim medijima" jer je to veoma destabilizujući faktor, koji ugrožava ne samo aktere na tržištu, već podriva i glavnu ulogu medija kao i povjerenje građana u medije.

Preporuke:

1. Sve vrste državne pomoći medijima, uključujući i tzv. oglašavanje institucija javnog sektora, trebalo bi da budu transparentne i rigorozno objektivne. Takođe, otpis dugova tog sektora prema državi (porezi, takse) ili preduzećima u državnom vlasništvu (troškovi usluga Radio-difuznog centra - RDC) je kratkoročno rješenje koje ne čini niti konsoliduje koherentnu, ambicioznu i stratešku medijsku politiku.

2. Obezbjedivanje pristupa elektronskim komunikacionim mrežama, elektronskoj komunikacionoj infrastrukturi i pripadajućim objektima od strane operatora trebalo bi garantovati pod istim uslovima svim subjektima koji zahtijevaju navedene usluge.
3. Trebalo bi preduzeti sve neophodne korake, uključujući i zakonodavne i praktične, kako bi se obezbijedila transparentnost vlasništva nad svim medijskim kućama i pravilna primjena pravila o konkurenciji.
4. Trebalo bi uzeti u obzir sve relevantne vrste medijske koncentracije kako bi se uzelo u obzir unakrsno vlasništvo subjekata koji obavljaju medijsku djelatnost.
5. S obzirom na to da bi medijska koncentracija trebalo da se reguliše i u smislu uticaja vlasnika na uređivačke politike, trebalo bi usvojiti zakonodavne mehanizme da se osigura urednička nezavisnost redakcija i pravna zaštita novinara kada dođe do promjene vlasništva i/ili uređivačke politike.
6. Javni organi, uz pomoć međunarodnih partnera, trebalo bi da uspostave program koji će pomoći jačanje domaće audiovizuelne proizvodnje, uključujući i komponente finansiranja i obuke.
7. Javni organi trebalo bi da procijene mogućnost izrade i sprovođenja sistema rejtinga gledanosti koji je dogovoren konsenzusom.
8. Privatne medije bi trebalo snažno podsticati da se uključe u dijalog sa nacionalnim sindikatom, koji je duže vrijeme radio na granskom kolektivnom ugovoru; nacrt je spreman već godinu dana, a poslodavci nisu preduzimali nikakve dalje radnje niti reagovali.
9. Subjekti koji obavljaju medijsku djelatnost bi trebalo da poštuju i pravilno primjenjuju prava novinara iz rada i po osnovu rada.

ZAKONODAVNI OKVIR

Pravni okvir koji uređuje medije u Crnoj Gori je preskriptivan, ali sa ograničenim mogućnostima za izvršenje. Sastoji se od nekoliko ključnih sektorskih propisa i brojnih drugih pravnih akata koji se sa njima prožimaju. Sektorski zakon ažuriran je više puta u cilju usklađivanja sa pravnom tekovinom EU, ali još uvijek postoje oblasti koje nisu pravilno prenijete (regulisanje komercijalnih komunikacija) ili kojih uopšte nema (regulisanje nelinearnih audiovizuelnih medijskih usluga).

Mnogi važni faktori koji utiču na crnogorsko medijsko tržište mogu se povezati sa zakonima i politikama bez suštinske veze sa medijskom politikom ili su rezultat loše primjene inače odgovarajućih zakonskih rješenja. Najkritičnija oblast je direktno i indirektno državno finansiranje medija kojem manjka transparentnost i pravična primjena pravila o državnoj pomoći. A drugi zakoni (na primjer zakon koji uređuje zarade u javnom sektoru ili propisi za sprečavanje korupcije) koriste se kao pokušaj legitimizacije političkog uplitanja u rad regulatora i medija.

Preporuke:

10. Potrebno je sprovesti detaljnu, koherentnu i koordiniranu reformu svih sektorskih zakona i zakona koji uređuju ili utiču na sektor medija u cilju usklađivanja tog sektora sa pravnom tekovinom EU i standardima Savjeta Evrope u oblasti regulacije medija.
11. Reforma zakona o medijima bi trebalo da bude sprovedena na osnovu akcionog plana sa jasnim, mjerljivim ciljevima i dodijeljenim nadležnostima.
12. Prilikom preispitivanja zakona o medijima i srodnih zakona, zakonodavac bi trebalo da ima u vidu proporcionalnost propisa, kao i praktične implikacije za implementaciju, praćenje i izvršenje.

13. Zastarjele, nefunkcionalne i kontradiktorne pravne instrumente bi trebalo odbaciti kako bi se napravio prostor za manje preskriptivnu, fleksibilniju i ciljanu regulativu zasnovanu na procjenama rizika i stanja.
14. Trebalo bi izbjegavati fragmentarna i *ad hoc* zakonska rješenja u korist sveobuhvatnih pristupa, potkrijepljenih analizom uticaja, koji onemogućavaju neželjene posljedice na tržištu, kao i pravnu nesigurnost i sukob zakona.
15. Trebalo bi izbjegavati zakonska rješenja koja narušavaju postojeću regulativu koja dobro funkcionira, uključujući rješenja koja slabe postojeće mjere kojima se štiti nezavisnost regulatora i/ili javnih medijskih servisa.

INSTITUCIJE

Brojne institucije uključene su u medijsku politiku i regulaciju, međutim, zbog odsustva jasne podjele nadležnosti između vlasti i djelotvorne primjene, mnoga pitanja potpadaju pod zakonske i regulatorne praznine. Nedostatak političke volje da se definiše i sprovede jasna medijska politika, ali i da se pravilno sprovedu postojeće pravne zaštitne mjere, omogućava širok prostor za *ad hoc* i parcijalna rješenja, na štetu koherentne medijske politike. Neadekvatno zamišljena rješenja je teško primijeniti u praksi i često štetno utiču, slabe ili onemogućavaju postojeća rješenja.

Preporuke:

16. Trebalo bi da postoji koordinaciono tijelo sa opštom i sveobuhvatnom nadležnošću za medijsku politiku na nivou Vlade. Ovu nadležnost bi trebalo dati resornom ministarstvu za pitanja koja se odnose na medije, koje bi trebalo da ima istaknutiju i proaktivniju ulogu u kreiranju i zastupanju koherentne medijske politike, uključujući praćenje njene primjene i efekata, u korist svih zainteresovanih strana i građana.
17. Potrebno je utvrditi jasnu podjelu nadležnosti i ovlašćenja između različitih institucija, izbjeci dupliranje i zajedničke nadležnosti (kao što je slučaj sa Upravom za inspekcijske poslove i nacionalnim regulatornim organima (NRO), to jeste EKIP i AEM).

REGULACIJA

Agencija za elektronske medije (AEM), koja je definisana zakonom kao nezavisno regulatorno tijelo za audiovizuelne medijske usluge, djeluje u izuzetno izazovnom okruženju. Sposobnost AEM-a da vrši svoje nadležnosti ograničena je ne samo zbog nedosljednosti zakona, već i zbog nedostatka djelotvornih instrumenata sankcionisanja i ovlašćenja za vršenje inspekcije. Takođe, postoji ozbiljno preklapanje nadležnosti između samoregulacije i zakonske regulacije audiovizuelnih medija. S jedne strane, prilično široke regulatorne nadležnosti AEM u odnosu na profesionalne novinarske standarde stvaraju mogućnost pretjeranog regulatornog miješanja u rad novinara, nad kojima bi nadzor trebalo da se vrši samo samoregulacijom, dok s druge strane, odluka jedne samoregulatorne organizacije da se bavi zaštitom maloljetnika i govorom mržnje u elektronskim medijima, briše jasne granice odgovornosti za ove dvije oblasti koje su obuhvaćene Direktivom o AVM uslugama, zbog čega bi bilo bolje da se stavi ili isključivo u nadležnost audiovizuelnog regulatora, ili, umjesto toga, da se ponovo unese u koregulatorni sistem, pod uslovom da regulator zadrži snažna i efikasna zaštitna ovlašćenja.

Agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge (EKIP) suočava se sa sličnim izazovima kao i AEM u pogledu svoje sposobnosti za djelotvorno sprovođenje zakona koji uređuje elektronske komunikacije. Ipak, u slučajevima koji su se odnosili na korišćenje usluga na internetu tokom posljednjih

parlamentarnih izbora (2016), primijenili su opšte, neproporcionalne i nedovoljno opravdane mjere blokiranja, koje su izvršili glavni operatori u zemlji, a da nisu osporili taj nalog. Očigledna lakoća sa kojom su izvršili tu mjeru ukazuje na krhkost slobode izražavanja na internetu i predstavlja nesrećan presedan za eventualne druge intervencije ove vrste u budućnosti.

Preporuke:

18. Tokom reforme zakona o medijima, poseban akcenat i pažnju bi trebalo posvetiti mehanizmima za zaštitu nezavisnosti AEM-a, kako bi se spriječilo njihovo slabljenje.
19. Radi djelotvornog sprovođenja propisa o AVM uslugama, sistem sankcionisanja bi trebalo izmijeniti da bi se omogućio fleksibilniji, postepeniji i proporcionalniji odgovor na kršenja.
20. Regulatoru bi trebalo vratiti nadležnosti za vršenje inspekcije i mogućnost da izriče adekvatne i proporcionalne kazne za sve prekršaje koji se mogu nedvosmisleno utvrditi i za koje nije potrebno sudsko razmatranje (na primjer, sva kršenja standarda koja su utvrđena Direktivom o AVM uslugama i druga objektivno mjerljiva pitanja).
21. Ni pod kojim okolnostima ove novčane kazne ne bi trebalo primjenjivati na novinarske profesionalne standarde, kojima se treba baviti isključivo kroz rigoroznu samoregulaciju.
22. Bilo kakvo ograničenje sadržaja trebalo bi da bude propisano zakonom, opravdano, proporcionalno i neophodno u demokratskom društvu.
23. U pitanjima koja se tiču etike novinarstva, trebalo bi spriječiti veliku nadležnost regulatornog organa. Profesionalni standardi treba da budu u nadležnosti samoregulacije profesionalaca u medijima i prostor za regulatornu intervenciju koja bi mogla da bude potencijalno štetna po slobodu izražavanja treba da bude jasno ograničen.
24. Sva pitanja koja su trenutno obuhvaćena Pravilnikom o programskim standardima u elektronskim medijima, usvojenim od strane AEM-a, trebalo bi usmjeriti ka samoregulaciji, izuzev onih izvedenih iz Direktive o AVM uslugama, koja utvrđuje izvodljiv okvir u vezi sa govorom mržnje i zaštitom maloljetnika i podrazumijeva odgovornost države za njegovu primjenu.
25. Ograničenja sadržaja na internetu, bez obzira na to da li su ih zahtijevali državni organi/regulatori ili su ih inicirali sami posrednici, morala bi da budu sprovedena na najmanje restriktivan način, a treba da postoje djelotvorni pravni lijekovi koji pružaju hitno i nepristrasno zadovoljenje za korisnike, pružaoce sadržaja i druga pogođena lica.
26. Upravljanje i korišćenje ograničenih resursa u elektronskim komunikacijama trebalo bi da se zasniva na principima objektivnosti, transparentnosti, nediskriminacije i proporcionalnosti, obezbjeđujući predvidljivost poslovnog okruženja i jednakih uslova za biznis operatore.

SAMOREGULACIJA

Glavni nedostatak kod samoregulacije je nepostojanje jedinstvenog organa nadležnog za sve medije, umjesto trenutnih fragmentiranih alternativa. Ovo ne omogućava javnosti da jasno zna koji je nadležan organ kojem može da se žali u slučaju navodnih kršenja novinarske etike, što dovodi do ozbiljnih sumnji kod zainteresovanih strana u djelotvornost samoregulacije. Utvrđivanje jedinstvene samoregulatorne šeme čini se nemogućim sve dok i dalje postoji polarizacija između "pro-vladinih" i "pro-opozicionih" medija.

Preporuke:

27. Trebalo bi uložiti napore da se ojača svijest o različitim samoregulatornim šemama u oblastima u kojima su opravdane i usklađene sa ciljevima javne politike, uz podršku strana uključenih u funkcionisanje tih šema.
28. Trebalo bi podsticati šire usvajanje i uspješno funkcionisanje samoregulatornih okvira (i/ili razvoja koregulatornih mehanizama) putem zakonodavstva koje podržava zakonsko priznavanje samoregulacije ili drugih podsticaja za učešće u samoregulaciji (i/ili uspostavljanje pravne osnove za koregulaciju sa jasnom podjelom uloga između subjekata koji obavljaju medijsku djelatnost i regulatora, kao i djelotvornih mjera za praćenje i izvršenje).
29. Trebalo bi izbjegavati pretvaranje postojeće samoregulacije medija u obavezni sistem.
30. Područje samoregulacije od strane subjekata koji obavljaju medijsku djelatnost trebalo bi jasno odvojiti od područja regulacije propisima.
31. Trebalo bi podsticati efikasne mehanizme za vršenje nadzora i obezbjeđivanje poštovanja propisa, zajedno sa mehanizmima pravne zaštite.
32. Finansiranje funkcionisanja samoregulacije bi trebalo obezbijediti kroz transparentnu, eventualno mješovitu šemu, koja kombinuje naknadu koju plaćaju subjekti koji obavljaju medijsku djelatnost sa sredstvima iz javnih izvora i omogućava nezavisnu primjenu samoregulacije.

JAVNI MEDIJSKI SERVISI

Transformacija RTCG iz državnog medija u javni medijski servis smatra se nepotpunom. Proces imenovanja članova Savjeta koji je u krajnjem u rukama Skupštine i lakoća razrješenja pojedinih članova ili Savjeta u cjelini, ukazuje na to da je cjelokupna upravljačka struktura, uključujući uredništvo, obično veoma vezana i povezana sa političkim interesima. I lokalni javni emiteri su vrijedni pažnje budući da ih uglavnom finansiraju opštine, i oni se često opisuju kao glas lokalnih političara na vlasti.

Preporuke:

33. RTCG bi trebalo da nastavi svoje napore da se razvije u javni medijski servis koji je odgovoran prije svega crnogorskoj javnosti i koji aktivno zastupa i sprovodi profesionalne novinarske standarde i standarde kvaliteta, kao i standarde koji proizilaze iz Direktive o AVM uslugama.
34. RTCG bi trebalo da nastavi sa restrukturiranjem organizacije i modernizacijom poslovnih procesa kako bi nastavila sa društvenim, kulturnim, tehnološkim i poslovnim promjenama.
35. RTCG bi trebalo da bude primjer u promociji evropskih AV djela, uključujući rad nezavisnih producenata, i trebalo bi da ojača proizvodnju sopstvenog ili naručenog originalnog sadržaja, koji će se baviti različitim društvenim grupama.
36. Finansiranje bi trebalo da garantuje predvidljivost i transparentnost za RTCG i lokalne JMS i ne smije se koristiti kao sredstvo pritiska, nagrade ili podređenosti.
37. Pored finansijskih mehanizama, trebalo bi uspostaviti mjere pravne zaštite kako bi se garantovala urednička nezavisnost lokalnih javnih servisa.

NOVINARSTVO

Nasilje nad novinarima je veoma zabrinjavajući trend i ovo pitanje treba da bude stavljeno visoko na listu prioriteta kreatora politike, zakonodavca, pravosuđa i medijske djelatnosti. Neriješeni napadi nasilja na neke novinare potresli su profesiju u posljednjih nekoliko godina, ali postoje i izvještaji o

neopravdanom i intruzivnom pritisku od menadžmenta medija i političara koji se svakodnevno vrše u redakcijama.

I pored dekriminalizacije klevete koja je bila pozitivan napredak, postoje indikacije da u nekim slučajevima ne postoji nezavisno sudsko odlučivanje u predmetima koji se odnose na klevetu i postoje tvrdnje da je ono pod uticajem političkih i drugih struktura vlasti.

Drugi pravni aspekt koji je relevantan za novinare, ali i za građane, odnosi se na pravo na pristup informacijama, koje se u praksi ne sprovodi pravilno - iako je zaštićeno Ustavom. Pravni lijekovi se mogu naći u sudskim postupcima, ali oni traju dugo i nisu praktični za rad novinara.

Preporuke:

38. Vlada bi trebalo da obezbijedi sigurno okruženje za novinare koje im omogućava da obavljaju svoj posao.
39. Vlada bi trebalo snažno, otvoreno i blagovremeno da osudi i procesuiru svaku prijetnju po bezbjednost novinara.
40. Napore u vezi sa primjenom Etičkog kodeksa novinara Crne Gore od strane samog medijskog sektora bi trebalo nastaviti, poželjno uz podršku odgovarajućih međunarodnih organizacija (EU, Savjet Evrope, predstavnik OEBS-a za slobodu medija i UNESCO-a).
41. Vlada bi trebalo da pruži punu podršku djelotvornom i efikasnom radu Komisije za istragu napada na novinare, kao i potpunu transparentnost rada Komisije.
42. Za Državno tužilaštvo Crne Gore bi trebalo obezbijediti obuke u vezi sa krivičnim djelima izvršenim preko društvenih mreža, kao i onih koji se odnose na tehničke i pravne aspekte bezbjednosti novinara.
43. Trebalo bi osigurati punu transparentnost rada Vlade i organa javne uprave, koji poštuju pravo građana na informisanje.
44. Slučajevi klevete moraju se pravilno rješavati i ne mogu se koristiti da se "utišaju" mediji. S tim u vezi, tužilaštvo Crne Gore je u obavezi da garantuje odgovarajuće, tačne i pravovremene informacije štiteći neophodnu transparentnost u slučajevima istraga protiv novinara.
45. Subjekti koji obavljaju medijsku djelatnost bi trebalo da štite novinare od uplitanja u njihov rad i svake vrste pritiska, garantovati im zdrave i sigurne uslove rada, ulagati u njihove vještine i znanje i promovisati sprovođenje Etičkog kodeksa i profesionalizma u novinarstvu.
46. Medijski profesionalci i novinari Crne Gore trebalo bi da nastoje da prevazilaze političke podjele u korist zajedničkih ciljeva svoje profesije, kao što su viši nivoi profesionalizma, pluralizam medija, zdravo radno okruženje i najbolji mogući uslovi za medijske slobode.

MEDIJSKA PISMENOST

Ne postoje zakoni koji uređuju medijsku pismenost u Crnoj Gori, niti postoje institucije kojima su povjerene nadležnosti da promovišu medijsku pismenost, koordiniraju neophodne aktivnosti ili izvještavaju o nivoima medijske pismenosti među građanima. Koncept je prvenstveno povezan sa medijskim obrazovanjem u smislu razvoja kritičkih i kreativnih znanja i vještina za razumijevanje složenih ideja, prepoznavanje dezinformacija i manipulacije, i formiranja mišljenja na osnovu nepristrasnih i pouzdanih informacija u medijima. U Crnoj Gori ne postoji jedinstvena ili široko prihvaćena definicija medijske pismenosti.

Preporuke:

47. Neophodno je koncept medijske pismenosti, usklađen sa okvirom politike EU, unijeti u propise koji uređuju medije.
48. Vlada bi trebalo da razvije nacionalnu politiku za promovisanje medijske pismenosti u svim segmentima društva radi izgradnje kapaciteta za aktivno, kritičko i kreativno korišćenje medija i jačanje svijesti gledalaca i slušalaca u pogledu njihovih medijskih prava i sigurnog korišćenja medijskih usluga.
49. Okvir politike bi trebalo da bude zasnovan na pristupu koji ima više zainteresovanih strana, podstičući, između ostalog, inicijative koje potiču od samih subjekata koji obavljaju medijsku djelatnost.
50. AEM bi trebalo dati nadležnost i osoblje da prati razvoj medijske i informacione pismenosti i da koordinira aktivnosti usmjerene na istraživanje i promovisanje medijske pismenosti, u snažnom partnerstvu sa nadležnim ministarstvima.
51. Vlada Crne Gore bi trebalo da obezbijedi dugoročnu šemu finansiranja aktivnosti koje unaprjeđuju informacionu i medijsku pismenost.